

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

יבמות צו- קג | פרשת שלח | גליון מס' 128

דף צו. פ

הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה- פירש"י הנחשד, ויצא עליו קול. ולעיל (דף כ"ד ע"ב) לגבי הנטען על השפחה כ' רש"י רק: שטוענין עליו דברי לעז.

ובשו"ת חבצלת השרון (תנינא סי' ס"ט) ביאר דחילוק גדול יש ביניהם, דלגבי הנטען על השפחה, דאסור לו לישא אותה, כדי שלא לחזק הלעז והקול שיצא עליו, א"כ גם כשיש חשד קטן ביותר יש איסור שישאנה, שהרי הוא מחזק החשד שבא על שפחה, נמצא דאין החשד ראי' על אמיתות הדבר, אלא להיפוך ע"י שישאנה מחזק הוא את החשד שהי' בו, ולכן התם סגי בקול בעלמא, אבל הנטען על א"א או על אשה לענין קרובותי, שאנו באים לאסור אותו מחמת חשש שהדברים אמת היו, ובזה י"ל דלא סגי בלעז בעלמא, רק בחשד דכיעור וגם בקול. עכתו"ד.

הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה מדרבנן- כתב המשנה למלך (איסור ביאה פ"ב הי"א) דאע"ג דגורנין על קרובי אנוסתו בחייה ולא מעמידין אותה על חזקת כשרות, שהרי לא זינתה מרצון וחשש רחוק לחוש שיחזור לאנסה, מ"מ אין ללמוד מכאן לגזור היכא שהוא היה שוגג או אונס והיא מזידה לאסור קרובתיה עליו, ד"ל דהכל תלוי בדידה, וכל שהוא מזיד אף שהיא אנוסה גזרו חכמים דמתוך שלבו גם בה יפתנה, אבל כל שהוא שוגג או אונס אין לחוש שמא תחזור האשה לפתותו. ומכ"ש בשניהם שוגגין או אנוסין דלא גזרינן. מיהו הב"ח והבית שמואל (סט"ו סע' כ"ז) אסרו קרובתיה גם כשקידשה בטעות וחזר והוציאה מביתו בלא גט, ע"ש.

ותפ"ל משום דודתו לעבור עליה בשני לאוין- הזרע אברהם (סנ"ט) תמה דאיך יחול איסור שומרת יבם של אביו על איסור דודתו, והא אין איסור חל על איסור, וע"ש מש"כ בזה.

ובאור שמח (פ"ד דשגגות ה"ב) כתב דע"כ גזיה"כ הוא דיחול איסור שומרת יבם של אביו על איסור דודתו, שהרי לא משכחת לה איסור שומרת יבם של אביו רק באשה האסורה כבר מצד דודתו. [ובאמת משכחת לה בנולד בן לאחר שנפלה דודתו לאביו ליבום, ואז ב' האיסורין חלין בב"א].

והערוך לנר בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' נ"ו) ג"כ תמה בהא דסוגין איך חל איסור שומרת יבם של אביו על איסור דודתו, והוסיף דאין לומר דגזיה"כ הוא [וכנ"ל בשם האו"ש] דא"כ נלמד מכאן דגם בעלמא איסור חל על איסור וכמוש"כ בכיו"ב התוס' בחולין (ק"א). ותירץ הבנין ציון דשפיר חל איסור שומרת יבם של אביו על איסור דודתו דהוי איסור מוסיף שהרי היא נאסרת גם על כל העולם מצד איסור שומרת יבם לשוק, ואף על גב דשומרת יבם של אביו ושומרת יבם לשוק הן ב' שמות ושני איסורין שונים, מ"מ הא כבר כתבו התוס' לעיל (לב ב) דגם בב' שמות חשיב מוסיף.

אלא דהבנין ציון העיר דאכתי קשה להואי בעית אימא דאיירי לאחר מיתת האב דשוב אין כאן איסור יבמה לשוק וא"כ יפקע גם איסור שומרת יבם של אביו, והוכיח מכח קושיא זו דסגי לן שיהא איסור מוסיף בשעת חלות האיסור ואין צורך שתשאר התוספת לעולם, וע"כ ה"ג כיון שלפני מיתת האב חל איסור שומרת יבם של אביו ע"י איסור מוסיף של יבמה לשוק, נשאר איסור זה גם כשיפקע איסור יבמה לשוק. [ושוב דחה די"ל דמשכחת לה כשחלין ב' איסורין בב"א וכנ"ל].

דף צו: פ

שני אחים תאומים כו' היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה כו' חייבים משום אשת אח- בשו"ת דובב מישרים להגאון מטשעבין (ח"א סי' קל"ו) הביא השואל קושיית הגאון בעל חלקת יואב לפי מש"כ הרמב"ן (לעיל דף ע"ח) בהא דנכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה, דלמ"ד עובר לאו ירך אמו הועיל הטבילה להעובר אבל הגרות לא הועיל, ולכשיולד צריך מילה לשם גרות. דלפ"ז תיקשי לי חייבין משום אשת אח, הא שנתגייר כקטן שנולד דמי והם עדיין צריכים גרות.

וכתב לתרץ עפ"י מה שחידש הרדב"ז (שו"ת ח"ג סי' תקצ"ז) דע"י מילה יצא מכלל נכרי וע"י טבילה נכנס לכלל קדושת ישראל, ולכן אף על גב דקיי"ל דמל ולא טבל כאילו לא מל, מ"מ אינו אוסר יין במגעו משום דכבר יצא מכלל נכריות.

ולפ"ז י"ל דכיון דיצא כבר מכלל נכריות ל"ש בזה לומר גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, דהטעם דאמרין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, היינו מחמת דאשתני גופא מנכרי לישראל, אבל הכא דכבר יצא מכלל נכרי, דטבילה הרי עדיף ממילה (כמבואר בפ' ד' אחין), א"כ לא אשתני דינו לצאת מכלל נכרי לכלל ישראל, ולא הוה כקטן שנולד.

שני אחים תאומים כו' היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה כו' - בשו"ת אחיעזר (ח"ד ס' מ"ד) נשאל ע"ד מעוברת שנתגיירה וילדה זכר אם מילתו דוחה שבת והביא מהגאון ר' דוד קארלינער זצ"ל בספרו פסקי הלכות (ח"א דין ז') שהוכיח דלא משוינן ל' כנתגייר מעצמו, אלא נתגייר בגירות אמו, ואף דאין לו יחוס אחרי אביו, מדאמרין הכא דחייב כרת על אשת אחיו מאמו שילדה אחריו, הרי שדינו כישראל, דאם ה' צריך גרות, הרי זו שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואם כן מילתו דוחה שבת.

אולם האחיעזר כתב שם, ובחלק ב' (סי' כ"ט ס"ק ו'), לדחות ראי' זו, די"ל דלעולם בעי גירות, וממילא אין מילתו דוחה שבת, והא דחייב כרת על אשת אחיו מאמו, הוא משום דרש"י בסנהדרין דף נ"ח כתב דהא דאמרין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, הוא דהוה כקטן שנולד בלי אב ואם. וכל זה כשנתגייר אחרי לידתו, דאין לו חיים לא לאביו ולא לאמו, אבל כשנתגייר אמו כשהיתה מעוברת, אף דאין לו חיים לגבי אביו, אולם לגבי אמו יש לו חיים, דהרי אמו היא מישראל, ואף שהוא צריך גרות מתייחס הוא אחריה, וכן הוא בירושלמי (פי"א דיבמות) דהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, חייב על קללת אמו, ולא על קללת אביו, אלמא דמתייחס הוא אחרי אמו, וא"ש מה שהוא חייב על אשת אחיו מאמו שנולד אחר כך, ומ"מ מילתו אינו דוחה שבת, דהוא מילה דגרות, אבל עיין שם דלהלכה מסיק דיש לסמוך פסקי הגר"ד מקארלין שיש למולו בשבת.

דף צה: ע

על ספסל זה ישב ר"ע ואמר גר נושא אשת אחיו מאמו וכו' ואמר ויהי דבר ה' אל יונה וכו' - הגאון ר' איזיל חריף זצ"ל בספר מרבה תבונה (והו"ד בקובץ ישורון כרך א' ע' נא והלאה) האריך בפלפול נפלא בקישור הענינים שאמר ר"ע ביושבו על הספסל וכנ"ל. ונביא קטע מדבריו: ע"כ איתא ביבמות (דף צ"ח) על ספסל זה ישב ר' עקיבא ואמר שני דברים גר נושא אשת אחיו מאמו פי' אפילו ה' הגירות בעודו קטן דהיינו ע"י אמו וכמו דאיתא בכתובות (דף י"א) דגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו דניחא ל' במאי דעבד אבוהון. ואף שאם הגדיל יכול למחות אך כיון שהגדיל שעה אחת שוב אינו יכול למחות. וא"כ לא הוי בכונה גמורה אפי' הכי כקטן שנולד דמי (ועיין בהקדמה לספר שב שמעתתא שהקשה דאמאי הוזחרו על עריות הא הוה במתן תורה כמו גרים וא"כ כקטן נולד דמי ותירץ כיון שהי' ע"י כפי' הר כגיגית ע"כ לא הוה כקטן שנולד), אך לענין קטן כיון דהוי ברצון ע"כ אפי' ממילא הוי שינוי מעשה ושינוי השם. וע"כ הוי כקטן שנולד.

וע"כ אמר ג"כ שנית דברה עמו וכו' שלישיית לא דברה עמו, והוא שלא ה' צריך לזה להודיעו על החזרה, והוא מפני שאמר נינוה נהפכת משמע ג"כ מרעה לטובה. וא"כ מוכח שלא ה' התשובה רק מיראה (וכמבואר בירושלמי פ"ב דתענית ה"א), וע"כ אמר נינוה נהפכת דהיינו מרעה לטובה והוי כמו ממילא ולא כמו שקוע הלב בחרטה גמורה על העונות. ואעפ"כ הוי שינוי השם וכמו הבגד שנקרע ממילא. אף שנשאר בו עדיין טומאת מגע (כמו שחילק המ"ל בקריעת הבגד) אעפ"כ הוא טהור מטומאתו החמורה. וכן בתשובה מיראה.

דף צה: ע

חמש נשים שנתערבו ולדותיהן וכו' - הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל בבית האוצר (מערכת ב - י אות י') תמה דאמאי לא אמרין בהיבם של כל אחת ואחת בטל ברוב ולא יזקוק ליבום.

אלא דכתב דבודאי א"א לה להנשא בלי חליצה או יבום כלל דא"כ הרי בודאי קעבדה איסור בנישואיה, וכדמבואר בבכורות (כג א) דלענין טומאת משא אין ביטול ברוב למי שנושא את כל התערובת ביחד דבודאי נשא אז גם את הדבר המטמאהו.

דף צט: ע

כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה כו' ואינו אוכלין בתרומה כו' ואין מוציאין שלהם מידיהם כו' - בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' ש"ט ובהשמטות לחלק חו"מ סי' ר"ה) הקשה לו הגאון ר' בצלאל רנשבורג דבחולין (קל"ה ע"א) מבואר דספק לקט ה"ז לקט דכתיב עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו, וא"כ ה"נ שהוא ספק כהן נימא שיהי' מחויב ליתן לכהן מטעם זה.

ותירץ לו החתם סופר דלא אמרין דספק לקט לקט חייב ליתן מטעם צדק משלך ותן לו, רק על מי שודאי חייב במתנות וספק אם יש כאן מקרה של חיוב מתנות, אבל אם יש ספק אם אדם זה גברא דחייב ליתן מתנות, בכה"ג ליכא להך דצדק משלך ותן לו, דאישראל פקדי' רחמנא לצדק משלך, אבל הכא על זה גופא אנו דנין, דאם הוא כהן אינו בכלל החיוב דצדק משלך ותן לו, ואם כן הדרין לדינא דהמוציא מחבירו עליו הראי'.

דף צט: ע

ומוכרין את התרומה והדמים שלהן - האפיקי' (ח"ב סי' ב) חקר בהא דכהנים מפרישין תרומה וחלה ומעכבין לעצמן, אם באמת אינם מחויבים בנתינה כלל דלא אתרבו כהנים מקרא דכן תרימו גם אתם רק להפרשה ולא לנתינה, או דלמא אף לנתינה איתרבו, אלא דמקיימים את הנתינה במה שנתנים לעצמן.

וכתב (שם) דנראה להביא ראיה לחקירה זו ממשנתנו דתנן דהספיקות מוכרין את התרומה והדמים שלהן, ואי נימא דגם כהנים מצווים בנתינת תרומה, א"כ יקשה דאמאי

דאמרינן בעלמא רק באנדרוגינו שהוא ברי' בפני עצמו, היינו לענין דינים שאינו כאיש ולא כאשה, אבל הכא דמשום זילותא הוא, זה שייך גם בטומטום שהוא ספק איש ספק אשה ע"כ.

דף ק: ע

להיות לך לאלקים ולזרעך אחרך כו' לא תינסב עובדת כוכבים ושפחה דלא תיזיל זרעה בתרה- במהרש"א כאן תמה דכיון דהוזהר אאע"ה שלא לישא שפחה, האיך נשא את הגר שהיתה שפחה, ותירץ המהרש"א דבגיטין מ' ע"א איתא דנושא שפחה יצאה לחירות, ממילא שוב לא היתה שפחתו, ורק שפחה דעלמא הוזהר מלישא. ואף שהיתה מנכסי מלוג של שרה, וא"כ איך שיחררה, אלא דכיון דשרה נתנה אותה לאאע"ה שישא אותה ממילא השתחררה.

הערוך לנר כ' דעיקר קושייתו מעיקרא לק"מ, דאאע"ה נשא את הגר כשהי' בן פ"ו שנה, ואילו קרא דלהיות לך אלקים שבו נצטווה מלישא שפחה, נאמרה לו רק כשהי' בן צ"ט, בשעה שנצטווה לימול, אלא שהקשה דעדיין צריך ליישב מה שנשא את קטורה שהיתה שפחה לאשה, שזה הי' כבר אחרי שנצטווה על זה.

ובמשך חכמה (חיי שרה כד, ג) תירץ דאאע"ה לא הוזהר מלישא שפחה, רק תנאי הותנה לו, שאיזה מהולדות שלו יזכו בארץ ישראל, רק מי שנולד מאשה כשרה כדכתיב בתרי' ונתתי לך ולזרעך אחרך וגו' בארץ כנען וגו'. אבל מי שנולד לו מעובדת כוכבים או משפחה אין לו זכות בארץ ישראל.

להיות לך לאלוקים ולזרעך וכו' לא תנסב עכו"ם ושפחה כי היכי דלא ליזיל זרעך בתרה- בגמרא תענית (ד' ע"א) איתא ג' שאלו שלא כהוגן אליעזר עבד אברהם ושאלו בן קיש ויפתח הגלעדי, אליעזר כו' דכתיב והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדיך, יכול אפילו חיגרת או סומא כו', שאלו דכתיב והאיש אשר יכנו יעשרנו המלך ואת בתו יתן לו, יכול אפילו עבד או ממזר כו'. והקשו שם בתוס' תימא אמאי לא נקט גבי אליעזר כמו גבי שאלו יכול אפילו שפחה או ממזרת. ותירצו בשם רש"י דלפני מתן תורה ל"ש פסול ממזרות. וברא"ם פ' חיי שרה העתיק לא שייך פסול ממזרות ושפחות.

ותמה הגאון ר' יוסף ענגיל בספרו בית האוצר (מערכת א - ב כלל ב') מסוגיין דהכא דקאמר ל"י רחמנא לאברהם לא תינסב עכו"ם ושפחה וכו', הרי דבזמן אאע"ה לפני מתן תורה, הי' שייך כבר פסול שפחות וצ"ע.

דף קא: ע

מצות חליצה וכו'- רב אחד כתב להגאון מהר"ם שפירא מלובלין צ"ל 'מייסד הדף היומי' (אור המאיר סימן לא עיין שם) לתמוה עד דברי המגיד מקוזניץ זיע"א שמשוה דברי הרמב"ם לזוה"ק, ומהר"ם שפירא הוכיח לו כמה מקומות ברמב"ם שמקור דבריו הם בקבלה ואחד מהם בהלכות חליצה וז"ל: ואשר הזכיר בשולי מכתבו מדברי הגאון מופת

פטורין מלתת התרומה מספק, והא יש כאן חיוב ודאי ופטור ספק, ודמי לכאו' לאומר איני יודע אם פרעתך דחייב, אע"כ דעל הצד שהוא כהן אין כאן חיוב, והוי כאיני יודע אם נתחייבתי דפטור. אלא דכתב דאין כאן ראייה ברורה די"ל דבאיני יודע אם פרעתך אינו חייב רק בשמא גרוע, והכא יש שמא טוב, ועיי' בתומים סע"ה שהארץ בזה.

השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן- וברש"י חמורו של ר' פנחס בן יאיר.

ה"ש משמואל" מסוכטשוב זצ"ל (פרשת חיי שרה תרע"ד) העיר שלכאורה יש להבין איך הבהמה שאין לה דעת ורוח הקודש יודעת שזה דבר איסור ואין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן.

אך הענין הוא, דהנה הצדיקים הגדולים מזדככים היטב עד אשר רגליהם וידיהם ושאר אבריהם מעצמם נמשכים אך אל הטוב, וכדמצינו במדרש בריש פ' בחוקותי אצל דוד המלך ע"ה שקאמר שהיו רגליו מוליכות אותו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, והיינו שהרגלים מעצמן וטבען נמשכו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. והנה איתא (ביצה לו ע"א) דהבהמה והכלים כרגלי הבעלים, וא"כ כמו שרגלי הצדיקים מעצמם נמשכים אל הטוב, כמו בהמתן שהיו כרגליו נמשכים מעצמם אל הטוב והראוי, אף שאין יודעים ואין מבינים מאומה, עיין שם.

שרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות ואלו הן חרש שוטה וקטן וכו' וכולם משגרין להם לבתיהם- הקצות החשן (סי' רמ"ג סק"ד) הביא מהפר"ח שביאר דהא דמשגרין להם לבתיהם הוא משום דגם קטן קונה בדעת אחרת מקנה, ולמד מכאן דיכול לתת ה' סלעים של פדיון הבן אפילו לקטן. והקצה"ח השיג עליו דהא גם לשוטה משגרין ושוטה אינו קונה אפילו בדעת אחרת מקנה, ועוד תמה דמאחר דקיי"ל טובת הנאה אינו ממון הו"ל תרומה כמצאיה דאין דעת אחרת מקנה.

וע"כ כתב הקצה"ח דבמתנות כהונה לא בעינן קנין דגם לפני הנתנה הם ממון השבט והוי כירושה שגם קטן יורש וגם בפדיון הבן יש כבר חוב ממון חלף עבודתם, ופריעת חוב א"צ קנין.

דף קב: ע

טומטום ברי' בפני עצמו הוא- בשו"ת בנין ציון (ח"ב סי' צ"ד) הביא מה שהקשה לו אחיו הג"ר ליב דהא לעיל (דף פ"ג ע"א) לא מצינו רק אנדרוגינוס דהו"ל בהי' בפני עצמו, אבל טומטום לא מצינו מאן דאמר דהוא ברי' בפני עצמו, אלא הוא ספק איש ספק אשה.

ותירץ לו בעל הערוך לנר, דהכא משום ספק אשה אין לגזור אצלו, דמשום יחוד לא שייך אצלו דהא אינו ראוי לביאה, ומשום גרושה גם כן לא שייך אצלו שהרי אינו נושא להיות מגורשת.

לכן הוצרך הגמ' ליתן טעם גבי טומטום משום דברי' בפני עצמו הוא, דהיינו הא גופא שהוא ספק איש ספק אשה ה"ז זילותא ליתן לאדם כזה תרומה וכמו שפירש"י, ומה

ותירץ הפלתי (סי' ע"ט סוס"ק א') דממה דיליף דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד לענין תחש עכצ"ל דבימי משה הי' ב' תחש א' טמא וא' טהור (כמו שהאר"ך בזה המזרחי פ' תרומה), והקב"ה בחר בהתחש הטהור, דאילו הי' רק תחש טהור, א"א למילף מינה, דדלמא כך גזרה חכמתו ית' שיקחו ממין זה, וכמו שלקחו מעורות אלים ומנוצה של עזים, וע"כ שהיו שתים ובחר הקדוש ברוך הוא בהטהור.

ולפ"ז נחא דלמסקנא דלא קאי ברייתא דרב יוסף רק לענין תפלין, א"כ אין לנו לומר שהיו ב' תחשים, ורק תחש א' הי' שהי' טהור, ושפיר יליף מינה רבינו תם דבעינן נעל מעור בהמה טהורה לחליצה ע"ש.

ובשו"ת חתם סופר (או"ח ריש סי' ל"ט) תירץ דקרא דואנעלך תחש דיליף מינה רבינו תם מקרא היא ביחזקאל, ועד דאתא יחזקא' מאן אמרה, ע"כ דהיתה הל"מ, ואתא יחזקא' ואסמכ"י אקרא, וכיון דהוי הל"מ א"א לומר דלזה כיון ר' יוסף, דא"כ הו"ל להזכיר ההל"מ כמוש"כ רש"י שם בסוגיא לענין אחר.

ישוב אחר כתב בשואל ומשיב (תנינא ח"א סי' ע"ו) דמה דבעי' לר"ת נעל של חליצה מעור של בהמה טהור דילפינן מתחש, א"א לומר דלזה כיון מה דקאמר לא הוכשרו למלאכת שמים וגו', דחליצה אינה מצוה ומלאכת שמים, אלא פטור בלבד, שהיא נפטרת ממנו וקונה את עצמה.

דף קג. פ

והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה - הרמב"ם (יבום פ"ד ה"ח) כתב דסומא לא יחלוץ לכתחילה שנאמר וירקה לפניו ואין זה רואה הרוק. וכתב המגיד המשנה דמקורו של הרמב"ם מכאן דמשמע דרק בדיעבד חליצת סומא כשרה. והא דאינו פסול אפילו בדיעבד, הוא משום דכל עיקר ריקקה אינו מעכב.

ותמה המשנה למלך (שם) דנימא דכל שאינה ראויה לריקקה ריקקה מעכבת בה, דהא ריקקה חמירא מקריאה, דיבמה שרקקה ולא חלצה הוי כחליצה פסולה, ואילו קריאה לחוד אינה פוסלת, ואפילו בקריאה אמרינן דבעינן שיהיו ראוים לקריאה, ק"ו בריקקה דנימא דבעינן ראוי לריקקה.

הבית הלוי (ח"ג ס"ב בהג"ה) צדד לתרץ דלא אמרינן דאינו ראוי לבילה מעכב רק דומיא דבילה וקריאה שהן מצות שלפני עיקר המעשה, דהיינו בילה היא לפני הקרבת המנחה דאמרינן דא"א להקריב מי שאינו ראוי ליביל, וכן בקריאה, אבל במצוה שלאחר עיקר המעשה, וכגון ריקקה, י"ל דכיון דאין חסרון בעיקר המעשה, אחרי שכבר עשהו להמעשה, אין הרקקה שלאחר החליצה מעכבת כלל ואפילו כשאינה ראויה לריקקה, וכן תירץ האור שמח (שם) ודו"ק.

גליון זה יוצא לאור ע"י שיעור הדרף היומיומי בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

הדור המגיד מקאזניטץ ז"ל להשוות דברי הרמב"ם ז"ל בטעם הקטורת עם דברי הזוה"ק. ובעיני כבודו הדבר תמוה להשוות שיטת הרמב"ם ז"ל לשיטת הקבלה דאשר ראה בס' עבוה"ק לר"מ בן גבאי שהרבה להשיג בחלק התכלית על דברי הרמב"ם ז"ל בהל' יסוה"ת בענין השגת הגלגלים שכ' שהוא גדולה מבנ"א שהיא נגד הקבלה.

תשובה. דברי הקדוש ז"ל קלורין לעינים, וכבר ידועים הם ליודעי חן, אבל מעיקר הטענה שטען כי תמוה בעיניו להשוות דעת הרמב"ם ז"ל להזוה"ק. אראהו דוגמתו בהלכה במה שפסק הרמב"ם ז"ל וכל הראשונים חלקו עליו, ויש ע"ז מקור בזה"ק בהלכות יבום וחליצה (פ"ד ה"ו) כתב הרמב"ם ז"ל: וחולצת המנעל ומשלכתו אותו לארץ, ובטור באה"ע (סי' קסט) כ' ע"ז ואיני יודע למה הצריכה להשליכו לארץ, ובאמת הדברים מבוארים בזה"ק במדבר (קפ א) ובעי לבטשא לי' לההוא נעל בארעא ועוד נמצא בזה"ק דברים בתוספתא (רפ ב) וע"ד אית לאשלא להאי, ולמיהב לי' גו עפרא.

דף קב. פ

אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל - המהרי"ק (שרש ט') למד מכאן דמנהג עוקר הלכה. ועי' בפרי חדש (או"ח סי' תצ"ו) שהשיג על המהרי"ק דבהרבה סוגיות מבואר דאין מנהג עוקר הלכה, ואמרינן "כל מקום שהלכה רופפות הלוך אחר המנהג" מכלל דאם ההלכה ברורה מבטלין המנהג.

וכתב בשם הבאר שבע [שו"ת סכ"ב] דאין מנהג מבטל הלכה רק במידי דרבנן כי הא דחולצין במנעל. (וידועים דברי הבן איש חי שכתב מנהג אותיות גיהנם, שישנם מנהגים והליכות שמביא לעושיהם שיירשו גיהנם).

עוד י"ל לכא' בדחיית ראית המהרי"ק, עפ"י מש"כ הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה דהטעם שאין שומעין בזה לאליהו, משום דלא ניתנה התורה ללמוד מן הנביאים אלא מן החכמים אנשי הסברות והדעות. [יש להק' על הר"מ והבאר שבע מסוגיא דמנחות לב. ועיין בספר פירות תאנה במנחות שם].

דף קב: פ

אמר לי' מי לא קרינן בי' ואנעלך תחש - וכתבו תוס' (ד"ה ואנעלך) בשם רבינו תם דמנעל של חליצה צריך שיהי' מעור טהורה דומיא דתחש שהי' טהור.

ותמהו האחרונים דבשבת (כ"ח ע"ב) איתא תני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד, למאי הלכתא וכו' לתפלין, והקשו שם בתוס' ל"ל נימא נק"מ לאשמעינן דתחש של המשכן הי' טהור. ותירצו דמשמע לי' דברייתא אתא לאשמעינן דין ולא ביאור הקרא. והשתא לפי רבינו תם הרי זה נוגע להלכה מה שתחש הי' טהור, דמינה ילפינן דמנעל של חליצה בעי שיהי' מעור בהמה טהורה.